

Милен Алемџијевић

СТАСАВАЊЕ ВИТЕЗА

Or è mancata ogni poesia
Franco Sacchetti

1.

УРЕДНИК

Инспекторе! Уђите, уђите, молим вас!

Добро је да сте се најавили, видите каква нам је гужва у редакцији! Реците ми, јесте ли за кафу? Не? Паметно. И ја избегавам колико год могу, али у овом послу то није лако; човек, треба да има осећај за меру, свакако, али утицај околности често је непредвидљив, па подлежемо примамљивим уступцима, све у корист сопствене штете. Међутим, свест о томе, е, то је од велике важности; тако је лакше избећи неугодне ситуације, знате већ: Његово Величанство Стрес...

Погледајте, рецимо, ову справицу, добио сам је од пријатеља из Америке: две батерије, слушалице; стаје у џеп. Притиснем прво дугме – жубори поток. Друго – ноћна тишина, зрикавци. Треће дугме – шум мора. И, четврто – киша... и сада, кад је критична ситуација, ја – тап!, слушалице на уши и – звукови природе! Избистри ми главу очас! Шта рекосте за кафу? Нећете? Добро...

Чуо сам, наравно, за Ђорђево нестанање, и ми смо објавили... Немате још увек никаквих трагова? Штета, мајку му... Надам се да није упао у неку невољу... Не знам колико бих вам могао бити од помоћи, али ако тврдите да свака информација која употпуњује слику о њему може бити корисна за истрагу, онда добро...

Ђорђево проблем, генерално, увек су биле жене. Или, боље да кажем овако: кад су жене у питању, Ђорђе је био свој највећи проблем. Ја сам га стално убеђивао, Боле, бре, опусти се мало, човече, поједностави ствари: све што ти треба је добро парче женског меса; пусти празне разговоре, они служе само зато да би се време између одлазака у кревет што пре истрошило! Али, не: он је тим фрустрираним библиотекаркама и службеницама осигуравајућих завода са литерарним амбицијама и писма писао! Седимо, тако, у кафани (он замишљен; глади оне своје клеркејбловске штуцоване напомадиране смешне брчиће, који су ми, узгред речено, увек помало ишли на нерве), и одједном, извади блокче, и почне да трукује будалаштине, и као да се потпуно опијанио, мрмља: „Већ чујем како јој зечић трупће испод леве сисице...” А кад му оне пошаљу нешто што му се често не допадне, или му, још чешће, и не одговоре (сирото женскиње, понадало се да ће се мало овајдити од њега, а испало да су натрапале на смушењака који би с њима нешто да прича), е, онда се баш нервирао. А богме и љутио! Хтео је из коже да искочи! Дође у кафану смркнут, седне за сто, и одмах испали чувену реченицу (научио сам је напамет!): „Лепо је рекао наш пријатељ Бекет: ’Љубав истиче најгоре у човеку, и не греш!’” Ја га, као, тешим, па кажем, Ђорђе, пријатељу, свињама требају сљачине, али док год има и оних који пред њих бацају и нешто друго, мотив опстаје. Он онда попије пиће наискап, и театрално каже: „Моја кожа је све дебла...” А сунђерасто ткиво и даље прима сву ту усклобучану крв, мислим се ја, али ћутим, да се он не би опет цвељао... Било је дана кад је сав слућен умирао у срцу града и молио за помоћ, и што је више молио, његов глас се све мање чуо, да га ускоро не би чуо ни он сам!...

Шта је писао у писмима? Свашта, чак и своје песме! Да, да, мој пријатељ Ђорђе Дедић био је убеђен да је то начин да се допре до женског срца. (Можда, рекао сам му, али моја интересовања не иду толико високо!) Какве су му биле песме? Он је тврдио да нису ништа посебно, али су боље од Бекетових, што и није неки успех; Боле је духовит тип... Имам једну, знам сигурно, сачувао сам је; ту је, у некој од фасцикла... Ух, ух... годинама ја ово, да извинете, срање, теглим из редакције у редакцију... У фиокама ми је хаос, удавих се у папиру! Али, наћи ћу је, таман док ви попијете кафу!

ТЕТКА

Поређење са пупчаном вршцом није неумесно, када се зна да је мајка била та особа која је унела прву књигу песама у Ђорђево живот, и најпре му она читала, да би касније, одрастајући, и он сам предузимао извесне потраге по том чудном штиву...

За разлику од својих другова који су са олакшањем дочекали излазак из школске клупе и сигуран бег од књига, мој Ђорђе им је остао привржен; читао је, и преписивао стихове или целе песме које су му се свиделе у лепе свеске које је доносио са путовања, или наручивао да му се направе тако да личе на старинске споменаре...

Читање поезије Ђорђе је доживљавао као разговор. Рекао ми је да уопште није лоше понекад разговарати са неким, и разумети се, утолико пре што тај неко не мора ни бити жив, што га никада није упознао и, што је најважније, у том разговору не мора да изговори ни једну једину реч, па тако ни погрешну. Постоје и овакви разговори, поред оних на које нас навика подсећа, баш као што постоје блатна језера јаловине и тек неколика зрнца најдрагоценијих метала. Заједно постоје... Паметан је мој Ђорђе...

Отворите ту свеску са зеленим корицама, ту, поред вас, да, ту... Погледајте шта је написао на првој страни: „Ђорђе, собни писац, хранитељ кућ(и)них демона.” А био је још дете...

Ђорђе није постао песник, ако се под тим подразумева неко ко објављује књиге. Чак ни пасионирани читалац, ако су то они чија меморија похрањује обиље наслова, имена и стихова које у по ноћи могу да изговоре наизуст. Не, али схватићете шта мислим, инспекторе, ако Ђорђево бављење поезијом упоредим са клизањем на леду. Ђорђе никада није извео троструки аксел под рефлекторима грандиозне ледене дворане измамивши уздахе и аплаузе у гледалишту, али је, умотан у дебелу шал, црвеног носа и насмејан, руку спокојно скрштених на леђима, умео дуго да клиже у круг на неком клизалишту на отвореном, у маси раздраганих људи, задовољан, непримећен од било ког.

ПСИХИЈАТАР

Разумем, разумем... нема потребе да доносите било какав налог... Ја сам само желео, господине инспекторе, да ме схватите: моја професионална етика не допушта да било ко осим мојих пацијената и мене зна шта се догађа између ова четири зида. Али... ако је у интересу истраге, ја ћу вам ставити на располагање магнетофонске траке са снимцима сеанси. На крају крајева, господин Дедић ми је био веома драг... хтедох рећи, још увек ми је драг... и... радо ћу помоћи, ето!...

Да, то са поезијом ми је познато. Само тренутак... да видим... ах, ево је: трака број 13.

„Ако говорим о оном што сам написао, увек звучим као да се правдам, под притиском нејасног осећања кривице. У таквим тренуцима пред очима су ми дечасти који седе око ватрице на пустој улици у зимском сутону, и додају један другом упаљену цигарету. Један се мало закашље, други је већ зелен у лицу, а трећи гута дим будућом страшћу доживотног пушача. Они се труде да успоставе нову, заједничку, озбиљну страст, јер су им оне које имају, као рецимо, убијање мачака, онанија или тамањење слаткиша, већ помало досадиле. То знају један о другом, али оно што ипак не виде, а што ја знам да им је заједничко је то да сваки има моје лице. Кад се у једном тренутку сви заједно окрену и погледају ме - заћутим. Страх који осећам при помисли да сам онемео и да више никада нећу проговорити, незнатан је спрам истовременог осећаја спокојства насталог на рушевинама говора...”

ПРОФЕСОРКА

Дедић? Ђорђе Дедић? Да, да, сећам га се! Дуго сам у пензији, али, без трунке лажне скромности: имам изванредну меморију; мио момак, мало плах, понекад је изгледао као да има врућицу, малтене је бунцао, а понекад је био необично блед, одсутан, згаслих очију; разумљиво, у то доба, велики се ломови догађају у душама (знате оне Порпетине стихове: „Нећу да будем сам / али хоћу да / проживим своју самоћу”); први покушај писања поезије, то је једно од круцијалних искустава: затичете се на објашњавању веома важног дела света – себе, а у глави непрестано одјекује оно Шекспирово: „Ми смо грађа од које се праве снови”; осетљиве природе брзо спознају ствари, тако да... А због чега га тражите? Тешко ми је да поверујем да је онако добар дечко у сукобу са законом...

ТЕТКА

Ђорђе је, као и светац-заштитник његове породице, рано остао без оца. Ах, сироти Стева... Био је нарушеног здравља, одмор му је заиста био потребан. Отишао је у Врњачку Бању, а ја сам дошла да будем са Ђорђем тих неколико дана...

Кад је стигла разгледница, знала сам да нешто није у реду. Како? Па, била је адресована на моју сестру Марију, Ђорђевој мајку, која је већ три године била покојна. Писало је: „Научи ме да верујем у себе, драга моја Ре.” (Рахмањиново је то написао Маријети Шагинијан, пе-

сникињи, звао ју је Ре...) Кад нам је стигла разгледница од њега, он је већ висио у бањском парку крај чесме ђенерала Белимарковића... Кад му је мајка умрла, Ђорђе, јадничак, врло тешко је поднео, толико, толико ју је волео; а онда, одједном, отац... Права трагедија, да... још више се повукао у себе после Стевине несреће...

ПРОФЕСОРКА

Како именовати појаве? (Станеску лепо каже: Места за знаке нема / за правце / све је слепљено за све".) Немоћ се јавља на граници смисла: ако лако именујем појаву, да ли ја то откривам неку тајну; а ако нешто више није тајна, коме је уопште потребно; парадоксално: уместо усхићења пред отшкринутим вратима мистерије, он, у недостатку самопоуздања, умањује и оповргава... На корицама једне Ђорђеове свеске прочитала сам следеће: „Шта је стварније од детињег плача? Можда је дивљији плач зеца / Ал душе он нема". Нико из његовог разреда није ни чуо за Силвију Плат, а камоли читао, али Ђорђе је био веома, веома радознао момак... Шта сте ме оно питали?

ПСИХИЈАТАР

Доминантна фигура оца увек је била узор. Када је причао о њему, увек би се сетио како се отац хвалио својом умешношћу везивања кравате: „Неко о кваку на вратима, неко жени око руке, па се зноји, петља, али ја не! Ја без гледања, директно на врат!"... Господин Дедић никада није носио кравату на уобичајен начин, већ у цепу, и док ми је говорио, увек је демонстрирао, савршено вешто, малтене без гледања: „Ево, докторе, ово је чвор 'менхетн'!" Па га брзо развеже и увеже нови: „А ово је 'виндзор'!" Провлачио је свилену пантљику неколико пута кроз руке, као да поново премерава дужину очевог пута у ништавило, и враћао је у цеп са изразом олакшања, смирен, као по добро обављеном послу. Могуће је да је ова радња покушај да се осећање страха стави под контролу, јер... Рећи ћу вам шта мислим кад послушате и ово:

„Сањао сам да лежим, на леђима, го од појаса надоле, широко раширених ногу. И у том сну, ја имам... ја сам у том сну... мој орган је изузетно мали, минијатурни пенис са исто тако минијатурним тестисима, тек квржица (налик оној женској); отац ме посматра прилично незаинтересовано; ја зурим у своје међуножје и напињем се, лице ми је црвено, али не од стида, већ зато што се још више напињем, напињем и напињем, и осећам како ми... Овде се увек пробудим...

ПРОФЕСОРКА

Драги инспекторе! Па, и ви сте млад човек, требало би макар да покушате да разумете неке ствари. У одређеним годинама писање пе-сама даје осећај необичне моћи (као кад Сандрар кликне: „Имам хле-ба и сира / и чисту крагну / Поезија почиње од данас”); то је средство којим се служи страсна самозаљубљеност, али је то и солидно утабана (мада слабо осветљена) стаза којом полазимо ка другим особама, за-дивљени необухватном огромношћу потребе да се неком допаднемо...

Иако сам све ово знала, начинила сам неопростиву грешку. Се-ћам се, као да је јуче било. Седео је замишљен, са оловком у руци, за-гледан у папир пред собом, моје речи до њега нису допирале. Кад сам га прозвала, пренуо се. Радили смо... ма, да, *Хамлеџ* је био, изврсно се сећам; рекла сам му, видим да ти невоље данског краљевића нису пре-више занимљиве, Дедићу, шта је то што ти толико заокупља пажњу, а он је покушао да сакрије папир. Не, не, притрчала сам његовој клупи, можда си и ти већ негде прочитао мишљење да је Шекспир богато ло-виште за духове који су изгубили равнотежу, али – наставни план је наставни план, и ти и ја Дедићу ту ништа не можемо, ти поготову! Ка-ко сам само била надмена...

Био је узбуђен, осетила сам мирис његовог зноја и, сасвим неоче-кивано, поцрвенела сам... Да остали ђаци не би видели моју збуње-ност, натерала сам Ђорђа да то што је написао прочита наглас. Био је шокиран (никада нећу заборавити тај поглед преклињања...). Погнуте главе, лица ужареног од стида, Ђорђе је хтео да свисне због пониже-ња, а ја сам и даље наваљивала да чита. Знала сам да га мучим, мада не и због чега, још мање зашто у томе толико уживам...

И, тада се догодило... Деца су лармала, а ја сам их тобоже умири-вала, свесна да их моја лоше одглумљена озбиљност наговара на су-протно. Ђорђе је био блед, сузе су му клизиле низ образе, али ме је гледао у очи, нетремице. Инстинктивни као зверчице, као да су осети-ли да ће се догодити нешто заиста несвакидашње, његови другови и другарице су заћутали. Изговорио је у савршеној тишини:

„Понеси златни бечужић, али
На домалом прсту на нози; кад
Боса ходаш кроз траву, мрави да
Виде да си то ти: жена моја.”

Наоко безазлен, његов катрен одисао је зачудном телесношћу која ми се учинила саблажњивом за тако младог момка. Сви су зури-ли у мене. Вртело ми се у глави... Мислила сам да ћу се умокрити... Срећом, звонило је за крај часа...

ПСИХИЈАТАР

Да, слао је писма неким женама. Шта је писао? По оном што сам чуо од њега, била су то љубавна писма. Да, баш тако их је назвао. Тврдио је, такође, да има изузетан дар да пронађе жене „глуве, слепе и неме”, и што су више оне биле такве, он је све горљивије писао. Разметао се, боље је рећи, ишчекујући чудо њиховог преображаја. Јер, био је убеђен да је немогуће да и жена потпуно различитих интересовања од његових, или чак врло оскудне интелигенције, не може да осети његове речи, да не уме да види да је његов говор другачији (није пропустио да ми нагласи да је рођен „касно”, да се нека боља, „времена романтике”, више никада неће вратити). Мишљења сам да је господин Дедић од тих жена хтео да изнуди неку врсту покорности, али је у самодопадљивости превидео да стихови најчешће нису прави начин за то.

Зашто им је писао, зашто се није виђао са њима? Инспекторе, он је писао и женама са којима се виђао, био је то опит којем их је подвргавао, последња провера...

Најзанимљивија је, ипак, једна опречна емоција која је узнемиривала господина Дедића: неки међу његовим пријатељима су се оженили, али он то није видео као саставни део „поетизоване” стварности мушкарца и жене. То му се чинило потпуно сазнатљивим, коначним, тиме и тривијалним. Истовремено, у дубини бића, осећао је да постоји и нешто много више од „освајања”. Није био довољно одважан да то себи и призна, премда му је мисао о апсолутној, последњој жени, понекад била веома привлачна... Особе са неуротским поремећајима живе у својим фантазмима, па је и он радије и даље играо у свом малом театру, све време убеђен у озбиљност и неопходност тога што чини...

„Срећан је човек који плута на мирној површини својих дивних заблуда; рашири руке и ноге, жмури, оне му улазе у уши; простор и време постају занемарљиве категорије, јер увек је сада и само сада, и увек бескрај и само бескрај... Помињао сам вам га прошли пут; човек јој је у једном писму поштено признао: ’Имам поуздан осећај да ћу у браку, у вези, у разлагању овог ништавила које ја јесам, пропасти...’ Докторе, ја њега у потпуности разумем...”

Докторе, јесам ли вам рекао да смо Кафка и ја исти хороскопски знак?”

УРЕДНИК

И, шта кажете... Извињавам се (излудех од овог телефона!)... Да? Не. Не. Слушај, Тишма, јеси ли ти седео на ушима јутрос? Рекао сам ти, антрфиле на деветој страни - јесте, Живковићев текст - смањи га

мало, и нек' иде на растер, па немој ја да те учим послу, бре!... Извините, инспекторе, више ми је мука од ових аматера... И, шта кажете, ишао је код психијатра? Да... често је био веома нерасположен, да не кажем депресиван, што ме је живцирало, јер ипак, ја сам га упознао са већином тих жена... Мада, могао сам и да претпоставим... чим је он то називао „сусретом океана и континента”, где је њој доделио улогу океана, а себи континента, и рекао да ће „будаласт као и сваки континент нартати на њену средину и не опажајући да га она целог окружује”. Јао, јао, тај језик, метафоре, симболи, ужас!... Или пак ово: нађемо се, тако, на кафи, и ја га питам како је било синоћ са том и том (да баш не помињем имена, не морам, је л' да?), а он: „Од њене менструалне крви могло би да се начини ракетно гориво чији би грозан смрад крстарио свемиром еонима!” Како вам се то чини? А девојка уопште није имала то што он помиње, него се он понекад понашао као најгори могући мизогин! И то ме је излуђивало, право да вам кажем! Дојади ми, изнервирам се, па га лепо припитам: добро, мајку му, је л' ти и даље желиш да појебеш ту и ту (да не помињем име, је л' да?), или и даље незауостављиво смишљаш начин како да појебеш себе?! (Извињавам се, инспекторе, на оваквом језику, али, измамљивао је најгоре из мене!) А он, он гледа у празно, и мумла: „Post coitum animal triste est... Post coitum animal triste est...” Да човек не поверује!

ТЕТКА

Сећам се, мали је био; отац му да дводинарку и пошаље га по новине. Мој зет их прочита, па онда заједно решавају укрштене речи, малу скандинавку. На крају, кад више није знао преостале појмове, одустајао је, а отац га је кориио: „Размишљај! Сети се!” То је Ђорђу увек било чудно, касније ми се поверио: како је могуће сетити се нечега што никада ниси ни знао? (Још касније, књижевност му је понудила одговоре на нека питања, који су само личили на одговоре, довољно да би преварили многе, на жалост, и њега...)

У тадашњем *Експресу*, који је читао мој зет, била је рубрика „Жена је жена”: велика фотографија наге (или скоро наге) жене, уз неколико стихова из неке љубавне песме. Приметила сам да је мој Ђорђе с великом пажњом проучавао обе ствари... Мој витез је стасавао...

Кад рекох витез... Ђорђе је лако разумео зашто је сила копља којом витез покушава да одбрани жену од немани лако преточива у књиге. Међутим, када је први пут видео Учеловог *Светиоџ Ђорђа* пред којим је страшни змај, а лепојка не само да не изгледа као да је у смртној опасности, него га још држи и на узици, повоцу – био је збуњен. Тако је Ђорђе узео у разматрање змаја...

УРЕДНИК

Седимо, тако, у кафани, он зури кроз излог, и само одједном промумла: „Дрхтим од узбуђења кад у некој лепој, драгој жени препознам нешто своје, па макар то био и умор... Време пролази... хвала му на томе...” Да, Бокице, и теби и твом имењаку време пролази, кажем му ја, без обзира на догађаје који тај процес заклањају, само ти филозофирај, паметњаковићу, али те прича неће далеко одвести. А он мени, како његов „језик зна све о њиховим телима”... Та његова слепа вера у говор ишла ми је на јетру, па сам га понекад питао: мислиш на кунинлингус, наравно? А он... Извињавам се... ’Ало, Симићу, пошљи оног мог ортака у Огласно, треба му пешнаестина стране; не знам, бре, имамо нове цене од првог; ’ајде, здраво, имам странку. Где сам оно стао? А, да! Видите: није термилошка збрка, већ нешто много озбиљније. Кад он каже ’стриљење’, ја знам да је ’апатија’ у питању...

ПСИХИЈАТАР

Једном приликом господин Дедић ми је споменуо ујну које се сећао из детињства... Радило се о младој жени, бујних облина, врло слободних назора, знате на шта мислим... Као дечак, чуо је да она прича својој пријатељици како орално стимулише свог старог мужа и то назива ’купање мртваца’. Ујак, у позном животном добу, као што рекох, је имао разумљивих потешкоћа са постизањем ерекције, али је своју супругу обасипао скупоненим поклонима у знак захвалности за њено ’разумевање’. Кад је једног дана ујак умро, Ђорђе је његову смрт повезао са оним што је ујна причала, и озбиљно се забринуо за свој полни уд... Често се будио ноћу, престрашен, сањајући ујну како се „раскалашно смеје и облизује се”... Страх од ’кастрације’... Ипак, овој раној епизоди не треба придавати превише значаја...

ЖЕНА

Данима плачем, сва сам натекла; нити једем, нити спавам, све због тог мушичавог човека! Инспекторе, да ја вама кажем: он ово намерно ради, као да ми се због нечег свети...

СИН

Па... не знам... Ђале је увек изгледао помало изгубљен... причао је неповезано, неке чудне ствари... о Астецима, рецимо, како су, да би

подстакли раст кукуруза жртвовали новорођенчад у време сетве, старију децу кад биљка никне, па постепено прилагођавали старост жртве зрењу усева, све док, уочи жетве, нису жртвовали старца; зар то није... Кева?... Не знам... и она ми је деловала неуротично... Затекао сам је једне вечери у дневној соби, стајала је испод иконе и шапутала: „Ако крај дође, нека тело и дух оду заједно. Молим те, нека дух не буде нестрпљив.” И све тако неке уврнуте ствари...

ТЕТКА

„Ко верује у надахнуће, тај верује у моћ бацања, а ко баца, верује и у себе.” Тако је говорио мој Ђорђе. Био је строг према себи, али ја сам ипак успела да сачувам једну његову песму коју сам случајно пронашла згужвану и бачену иза кревета. Ево, погледајте и сами, она крије одговоре на нека ваша питања.

БАЛАДА О ПОПИЈУ ПАНАЈОТОПУЛОСУ

ајтинском ђубрећару

I

Попи Панајотопулос ђубретар је био на депонији грчке престонице светле. Ђутљив као мудрац, мислио је често: „Ово је сметлиште слоаса mundi.” У мору отпадака свој сан је снио док су га у чуду посматрале метле: „На овом свету мора да постоји место где Попија чека жена у скупоценој бунди.”

II

С јасног неба грчке престонице древне, над Попијевом сањом један бог је бдио. (Алејама гробља нишчих ствари одлутао је Попи у мислима далеко.) Савет је искао од своје божице гневне, ни бригу ни тугу пред њом није крио. „О љубави, рече она, „маштају и ђубретари, о телу женином, мирисном и меком!”

III

Хитао је на посао, удишући невидљиво море,
док се у злату купао грчки престони град.
„О, Сунце! Старче!”, ускликну песник Ђубришта,
од њега не беше нико срећнији тог јутра.
Осмех је поскидао са његовог лица боре,
а очи! очи му се зазеленеше као жад:
„Сем овог чудесног дана, не треба ми ништа,
и не бих жалио”, рече, „да умрем колико сутра!”

IV

„Све ће лепоте грчке престонице рајске
у теби бити када ми дођеш једног дана!”,
у паузи за ручак сањарио је наш Попи,
док тело му обузимаше милина.
Наједном зацвркуташе неке птице мајске,
гиром из руку паде, Попи је мислио да сања:
не смеде ни за трен очи да склопи,
нестала би жена у бунди од хермелина!

V

Њена кожа мирисна као лимунова кора;
као црне маслинке, црне очи црне;
од хлебове њена је средина била мекша.
Попи је јео и пио за све бивше дане.
Светлост се повлачила у себе на ивици мора,
још само мало и задњи трачак ће да трне,
у сутону била је све лепша и лепша
грчка престоница лепа, памет да ти стане.

VI

„Нисам га видео!” јецао је возач потресен,
„Мора да је заспао, немојте кривити мене!”
Попи је нашао смрт под гомилом смећа
што се зором из камиона сручила на њега.
„Панајотопулос је увек био некако... занесен”,

тврдиће за Попија и његов шеф смене.
На дну кужног мора можда почива и срећа?
Благословен, и Попи наш почива, сит свега.

VII

Тихо је на небу изнад грчког престоног града.
„Да ли је вредело?“, питао се онај будни бог.
„Док је мушкарца и жене, биће увек исто!
Вредело је!“, викну божица, али без гнева.
Ако се икада о Попију буде певала балада,
рећи ће: умро је човек без игде иког свог,
ђубретар чија је душа мирисала на чисто.
Панајотопулос Попи, на дну љубави снева.

Сад вам је ваљда јасно, том момку је недостајало љубави... праве љубави! Чим сам прочитала, знала сам колико пати, за неком добром девојком, срца племенитог као што је његово...

ПСИХИЈАТАР

„... Кад сам у деликатним стањима, мени из пениса израстају звонца, бодље, кунини репови, заставице, мали рефлектори, корнети препуни сладоледних кугли, паукове ноге, мачји зуби, сликарске четке, и остало, чега се тренутно не могу сетити, а од чега женина унутрашњост нагони жену да изговара свашта... Било шта, свеједно је... Све осим речи 'свеједно'... Ја сам веома досадан човек, који се понавља до бесмисла, познато је... ”

УРЕДНИК

Сладострасник си ти један, кажем ја њему, мало зарђао, али не и рђав!

ПСИХИЈАТАР

По мојој евиденцији, тада се појавила извесна Лидија.
„ Њена кожа је алабастерски бела. Она увек лепо мирише, и у њеној радњи лепо мирише... Сањао сам да смо се пољубили. Чудно сам се

осећао; не сећам се да је било ичег од оног што се очекује од пољупца у уста... Био сам у неугледној љусци свог тела, али оно, где је било оно? Баш чудно... Све је подсећало на некакву игру, из радозналости, као кад мало дете прстићем додирује сопствено гованце...”

ЖЕНА

Лидија? Не знам ко је то...

УРЕДНИК

Ма, да вам кажем: кад боље размислим, могла је бити било која. А то што је била баш Лидија, та будаласта продавачица (у некој пиљари, или пекари, заборавио сам), много више говори о Ђорђу него о њој. Разумете? Како не? Инспекторе: његова фиксација је га је прерасла, верујем да није био најсрећније свести у то време... Као што ни та женска није баш била у љубави са књигама, па је Ђорђе од самог почетка био осујећен, јер је морао да одустане од нечега што је сматрао ако не јединим, а оно најјачим „оружјем”. Покушао је и са поклонима, али је од тога дигао руке, то, једноставно, није био његов стил; Ђорђе је мислио да мушкарцима који имају новца лакше полази за руком да освоје неке жене, али је са гнушањем констатовао да су типови који се расипају унаоколо и зову жене да то покупе, заправо врло несигурни у себе, јер више уживају у зависти других мушкараца него у новостеченој наклоности заслепљене жене. Сјај дијамантске огрлице не мења њен живот суштински, а освојити жену значи изменити јој живот из корена, тврдио је. То је стварање, чин креације која може узнети дух до неописивих стања. А за то није потребан новац, већ прави пријатељ. Понекад га је теже стећи него новац, али ако се у томе успе, стичу се услови за нешто што ће се једног дана обзнанити у свој својој невероватној снази.

Све ми је ово испричао у даху, кад се једног дана појавио у редакцији са необичним предлогом.

ТЕТКА

Не, никада је нисам видела... Али сам добро мотрила Ђорђево лице док је причао о њој... И за великомученика, и за мог Ђорђа, Лидија је била крај.

УРЕДНИК

Мало сам се изненадио... Нисмо се дуго видели, а онда, изнебуха, ненајављен, само је бануо. Тамни колутови испод очију су још више наглашавали бледило његовог лица, изгледао је уморно, исцрпљено. Пиће које сам му понудио испио је у једном гутљају, и тек тада је његов поглед престао да се судара са стварима у канцеларији. Умирио се, и доста сталоженим гласом рекао да се са њим догађа исто као са Шуманом, то јест, и он мора да престане да буде песник у часу кад му осећања најјаче говоре. О, не, опет почиње, помислио сам! И, шта си решио, да нећеш можда и ти да постанеш композитор? Да, вели он, само што мој материјал неће бити ноте!

Није ни сачекао питање, одмах је почео да ми објашњава. Откад је сазнао да је хороскоп једна од ретких ствари која занима Лидију, бацио се на проучавање, а после неколико седмица, дошао је и до извесних закључака.

Сазнао је да је Лидија Близанац у хороскопу. Истраживањем је открио и да мотиви за покретање Близанца на неко дело нису производ његовог мисаоног процеса, већ да се он влада према импулсима који извиру у њему. То му се место учинило важним за његову теорију, јер је сазрео тренутак да крене у акцију не би ли избегао, будући да је Рак у хороскопу, да постане „плен околишања”.

Ако под исти зрак светлости, наставио је, ставимо најпре кристал савршене структуре и чистоће, а потом најобичније умрљано стакло, у првом случају, кристал ће се приказати у пуном сјају, а у другом, светлост ће изнудити не више од мутног одблеска. Ђорђева намера је била да „потпомогне” силазак Духа у Материју тако што ће „осветлити Лидијин кристални део”.

Питао сам га како намерава то да изведе, а он се загонетно насмешио и рекао: „Ти знаш да смо ми Ракови људи са истанчаним осећајем за дискрецију, и да се увек исправно понашамо...” (Ја сам знао да је према мном колебљивац, сујетан и склон самомучењу, али сам се много пута уверио и у то да је топла и предусретљива особа. Пустио сам га да прича.) „Помоћи ћу Лидији да препозна суштину, вредност жртве!”

Загледан у простор иза мојих леђа који се, судећи по његовим широм отвореним очима, није окончавао зидовима, говорио је са толико заноса и страсти, да је на моменте било заиста задовољство слушати га. Прича је одмицала, али његов усхит није јењавао. Све је постајало јасно, одредљиво, замамно једноставно! „Јатроматематика не лаже: Рак влада женским полним органима, а Близанац рукама! Није ли то апсолутно лепо, и надасве логично?” (Ваљда јесте, откуда знам, климао сам главом, за сваки случај...) „Моја воља и самосвест јачају, све више, ускоро ће бити довољно снажне да се ухвате у коштац са њеним доса-

дашњим немирима и нерасположењима: њена превртљивост, осуђена је на пропаст!”

И даље ми није било јасно шта намерава, па сам га подсетио на питање од пре пола сата. Потребна му је моја помоћ, рекао је, тихо, гледајући ме право у очи. „Она чита твоје новине.” Па, шта с тим, много њих чита. „Чита и хороскоп...” Није било тешко закључити, после свега што си ми испричао. „Dies decretorii! Дани за одлуке! Дани за одлуке су у мојим прстима од сада! Допусти да ја напишем хороскоп за дан нашег, мог и њеног, великог, коначног сусрета!”

Прво што ми је пало на памет: да, нажалост, луд је... А онда, онда сам, верујем, и сам доживео неку врсту просветљења! Без обзира на то колико је изгледала бесмислена, у сенци Ђорђеове чудесне конструкције остало је све што су многи које знам (међу њих сам сврстао и себе!) саздали од тог невидљивог материјала који раскрвављује нерве! Ако је ђаво однео питу, помислио сам, нек’ носи и тепсију! (Само сам му рекао да се надам да неће нешто забрљати, иначе ћемо, да извинете, најобати, обојица...)

ПСИХИЈАТАР

Три дана пре фамозног скока, господин Дедић је дошао на сеансу. Без речи, сео је на кауч, и за мање од минута заспао, тврдим сном. Није било први пут да га видим тако изнуреног, али тада је баш клоуно од умора. Дананоћно ишчитавање неке опскурне литературе о астрологији, зодијаку, и слично, за коју је напрасно почео да показује интересовање, видно га је исцрпело. Нисам хтео да га будим, изненадну жељу за пасивним одмором интегрисао сам у ток терапије...

Био је тако чио и опуштен кад се пробудио, као да је спавао сати-ма, а не само двадесетак минута. На вратима се окренуо и рекао: „Cum mortis in lingua mortua.” И отишао. Био је то наш последњи сусрет... Оно што је уследило даје ми за право да тврдим да онај његов ритуал са краватом није закаснио покушај разрешења едипалног комплекса, већ поистовећење са оцем, зато мислим да имате посла са особом суицидалних склоности...

ЖЕНА

Да ли се понашао чудно у последње време? Чудан је од кад га знам... Оног дана кад је нестао, стајао је на врата наше спаваће собе и дуго ме гледао, нетремице. Усне су му се померале, као да нешто изговара, у бунилу. Питала сам га шта му је, али ми није одговорио. Обри-

јао се, намирисао, обукао одело, оно исто које је носио на дан нашег венчања, и без речи изашао... Где ли су ми папирне марамице? О, Бебо, ниси ваљда?! Фуј то, безобразнице једна! Погледајте је само, инспекторе, та лудица једе све што јој дође под њушкицу!... Паде ми на памет разговор од пре две-три седмице (ако се Ђорђеви бескрајни, истумбани монолози и тек понеко моје питање могу назвати разговором)... Споменуо је неку своју сестру, књижевницу (за коју ја нисам ни знала да постоји!), и очи су му се напуниле сузама; била је врло паметна и даровита, рекао је Ђорђе, али то што је једног дана гурнула главу у рерну и пустила гас, било је ипак најбоље чега се сетила... Не, није ми рекао њено име, а ни ја нисам питала; то што је испричао подсетило ме је на судбину његовог несрећног оца... Мислим да им је то у фамилији... та црта... не знам... Страхујем од најгорег... Да немате ви можда једну папирну марамицу?

СИН

Лепо је парченце тоалет-папира на посекотину од бријања и цедио кроз зубе: „Млаз крви је... поезија... ништа га не зауставља...” Ходао је споро, потпуно одсутан, гладио је бркове, мрмљао нешто неразумљиво... Све нас је гледао испод ока, и мене, и кеву и Бебу... Био је у неком бедаку, дефинитивно; мислим да је и плакао у ходнику... Увек је имао неке своје бубице, али тог јутра био је баш чудан... Инспекторе... да не чује кева... да ћале није збрисао са другом женском?

ТЕТКА

Бог ми је сведок да не постоји на овом свету нико ко би више од мене волео да је Ђорђе жив. Али... за његову бољку нема ремедије...

УРЕДНИК

Ево, ја ћу вам прочитати хороскоп за ту среду. (Среда, наравно, дан за Близанце!) Занемарићемо део који се односи на здравље и посао, много мање надахнуто је написан него онај о љубави, јер то је нашем Ђокици било најважније! Дакле:

„Ваше узбуркане страсти, као рецидиви из прошлости, замагљују праве вредности. Али, готово идеални планетарни аспекти отклониће ту непријатну слабовидост, без ваших личних напора и одрицања. У емотивном смислу, очекује вас поновно рођење ако већ у првом сле-

дећем сусрету укажете поверење једном Раку из вашег најближег окружења.”

Баш је опак, је л’ да? Како тера воду на своју воденицу! Следи упутство:

„Недеља је дан за починак, али кад су ствари срца у питању предаха нема, сваки тренутак је драгоцен. Искористите то што сте раноранилац и пођите у шетњу која ће вам изменити живот. Рак је увек у близини воде, на вама је само да пређете мост који ће ваше жудно срце довести до њега.”

И тако даље... Не знам како је Лидија поверовала оном што је прочитала, још мање како је погодила на који мост треба да дође... Очевидац, радник на једној баржи, све ми је испричао...

У недељу, рано изјутра, на пустом мосту се ниоткуда створио неки мушкарац. Наслонио се леђима на ограду и тако непокретан стајао неко време, прилично дуго. Као да чека неког. Било је рано јутро, али је већ почињало да бива спарно, спрема се киша. У неко доба, на мосту се појавила и девојка. Споро је ходала, и све спорије што се више приближавала мушкарацу. Застала је на десетак метара од њега. Киша је почела да пада. Стајали су дуго на пљуску и гледали се, непомићни, као две статуе. Изненада, мушкарац је скинуо панталоне и мајицу и попео се на ограду моста. Раширио је руке очито спремајући се на скок, још једном је погледао жену, а онда изгубио равнотежу на огради клизавој од кише, и суновратио се у амбис.

Кад га је радник са барже с муком извукао у чамац, био је у несвести, а девојке на мосту више није било.

Каква прича, инспекторе, шта кажете!? Мој пријатељ, луд од љубави, хтео је да изведе скок! Да га изабраница његовог срца види у пуној лепоти и снази! Рекао сам вам да је тај човек чудо, да је величанствен у својим дечјим идиотлуцима!

Задобио је тежак потрес мозга и дуго се опорављао; једном приликом, у болници, питао сам га да ли је Лидија долазила да га обиђе. Рекао је да не зна ко је та особа, али да није ни битно, јер га је ионако само тетка посећивала.

Лидијино име више никада није поменуо...

Не, не бих знао да вам кажем где Лидија живи, ни где ради... Али, инспекторе! Пронашао сам ону његову песму! Ево је... на нотном папиру... Видите, у углу стоји: „По мотивима тишине текст дописао Ђ. Дедић.”:

СРЕЋА ОКУПАНОГ ЧОВЕКА

У сну гладнога, све је храна.
И мртва птица у корпи са
тек опраним вешом. Све.

Одиста, лепа су та ноћна
мрциништа, увек на
обали непознатог мора.

И како је само срећан окупани
човек, сред просјачке
гозбе јестиви остатак.

Сада ћу, ако не замерате, да вас испратим, мало сам се, знате, уморио... Мислим да је опет тренутак за оне моје слушалице... Пустићу мало поточић да тече, кишу да пада... Вода смирује и опушта, зар не?

2.

Пре него што ће изаћи из трамваја, Ђорђе Дедић је на насловној страни новина у рукама господина који је стајао поред њега угледао два часовника, један поред другог. Леви је показивао два, а десни три часа. Изнад њих, наслов: *Лејџе рачунање времена*. Ђорђа је одувек збуњивало: шта се догађа с тим једним сатом који се с пролећа загометно појави, а с јесени исто тако нестане? Куда то драгоцено време одлази, или, откуда долази? И где смо ми у том временском процепу? - питао се чуећи крај једне од стаза у парку и боцкајући пругићем мачју стрвину. Био је кренуо с пијаца право кући, али је дан био толико леп да је одлучио да сврати мало и у парк. Мачка коју је додиривао танким пругом лежала је на десном боку, искежених зуба. Из уста су јој излазиле мрави. Једно око јој је испало, а друго тек што није, као у похабаних плишаних играчака или пуњених птица. Замишљен, гуркао је беживотно тело као да хоће да јој каже „Дужи се, лењивице!”, премда је врло добро знао да се то неће догодити, јер, ето, има и оних који силом прилика бивају измештени из времена.

Зујање мувљег роја постало је неподношљиво. Ђорђе је бацио пругић, и гадљиво отро длан о панталоне. Узео је торбу са зеленишем и кренуо даље, удишући свеж пролећни ваздух у парку.

Нешто касније, застао је испред излога рибарнице. Синоћ је туда прошао, али у базену није било ни једне рибе, само је вода клобучала узнемирена мехуровима ваздуха. Сада је све врело. Покушавао је да погледом обухвати рибље јато у жељи да погоди која је међу њима она која ће остати последња, да споро плива, заправо лебди, сваки час тонући накосо као да има металну куглицу наместо ока. Можда ће на крају неко доћи и по њу, неки сиромаш са новцем довољним тек за пола, па ће је продавац извадити из воде, тренутак-два гледати како уморно зева на дасци, а онда је једним ударцем пресећи надвоје. Пре-

осталу половину вратиће у воду, а они дивљи мехурови неће јој дати да потоне. Ђорђа је тај приказ подсетио на сат, на сатни механизам.

Док је у пекари чекао свој ред, Ђорђе је размишљао о томе какав би живот био ако би наликовао 'полиграфији коња', то јест, као кад фигура коња треба да у скоковима пређе читаву шаховску таблу, али тако да на свако поље стане само једном. Без радости понављања све би, засигурно, постало бесмислено, помислио је, чекајући да под дланом опет осети топлу кору хлеба, и вршкове пекаркиних прстију. „Како сте, господине Дедићу?“, упитаће она кроз осмех у коме је он годинама уживао, и сваки пут прижељкивао да га што дуже гледа, да што више одложи излазак из пекаре, замицање иза угла, пењање уз степенице на други спрат, улазак у предсобље у коме необично ружна и дебели женка енглеског боксера брсти лишће бенцамина од кога ће касније повраћати свуд по стану, а у некој од соба вечито седи и чита, док прашина пада по њој, његова жена.

Лепа пекарка је већ дуго жена неког другог човека. Сада је помало и непристојно сећати се дивних дана, али тешко је не жалостити се, увек, сваки пут.

Те ноћи када су сви у кући заспали, Ђорђе се дигао из постеље, нечујно, као прави уротник. Био је веома узбуђен као што то људи јесу кад се спремају да нешто учине први пут. Стао је испод зидног часовника у ходнику. Кад је избило два сата по поноћи, померио је казале на три. Исто је урадио и на сату у кухињи. И на свом ручном сату. И на ручном сату свог сина, једва га пронашавши у згужваним фармеркама. И, на крају, на будилнику на нахтасни тик уз лице женино. Сада када је најзад лично урадио оно што је одавно требало урадити, вратио се у кревет.

Месец је тињао. (Синоћ плавичаст као пламен Бунзенове лампе, а вечерас, сав се претворио у магличасто, мекано жутило...) Као исцртана неким гигантским шестаром, на небу око њега била је гигантска кружница и сама начињена од сличне сумаглице у коју је он утонуо мамећи ноћобдије да му смишљају мале оде, неспретне, али пуне истинског дивљења... Облаци су плутали, а у црнилу изнад њих, светлост је бележила нестанак неке звезде, толико удаљене да је запис који је стизао био само слика, њена слика од пре ко зна колико година. Мисао о удаљености, лепа и страшна, нагнала је Ђорђа да склопи очи. Само тако је могао да види оца: стајао је са чашом минералне воде крај лековитог бањског извора. „Драги господине, ово враћа у живот...“, рекла му је једна остарела дама пошто је отпила гутљај из своје чаше. „У праву сте, драга госпођо“, казао је Ђорђев отац, „чак није ни битно у чији...“

Ђорђе је дубоко уздахнуо, и лако, веома лако заспао.

Ујутро је било тачно онако како је прижељкивао: тешко се пробудио; уста су му била сува, леђа су га пробадала. С муком се усправио

и сео на ивицу кревета. У плућима је хрипало. Устао је, полако, назуо меке папуче и одгегао се до огледала у ходнику. Угледао је ужутело лице старца са великим сивим подочњацима. Провукао је дрхтаве прсте кроз проређену косу и немо се осмехнуо беззубим устима. Стао је на врата спаваће собе и осмотрио постељу из које се малопре извукао: један јастук, једно ћебе; обичан, а не француски лежај. Жена је, дакле, отишла прва...

Кад се буновни двадесетогодишњак појавио накратко у ходнику, Ђорђу се учинило да је на младићевом лицу препознао нешто своје. Унук? Дечко нестаде у купатилу. „Успело је!”, ликовало је у себи.

А онда, следио се од непријатног изненађења: у ходник се доклатило црно подгојено црето ружног лица. Ђорђе безмало јаукну: „Беба!”

Како је ова четворонога крзната наказа успела да се провуче? Зар је могуће да му је неки часовник промакао? Осетио је додир нечије руке на рамену и благи глас: „Није Беба, тата, Маза је то... Беба је одавно угинула...” И не окренувши се, Ђорђе пође у своју собу да се обуче. Мрмљао је: „Браво дечко, надмашио си мајку у надевању глупавих имена тим вашим псећим ништаријама...” Син је гледао трзаје очевих погнутих леђа и дубоко уздахну. Вероватно не би, да је знао да се Ђорђе Дедић, заправо, смеје.

А заплакао је мало касније, у пекари. Био је обукао своје најсвечаније одело и ставио неколико капи колоњске воде. Одлазак тамо била је његова последња жеља. Хтео је да неког види још само једном пре него што крене на свој велики пут. (Замишљао је себе како јој говори: „Кад бих могао да се вратим у живот после часова твоје величанствене туге, па да водимо љубав, док си још уплакана, и да ти у неком важном тренутку соопштим вест о својој бесмртности коју сам с твојим сузама усвојио, лако, као што неки људи, препуни љубави, усвајају децу...”) Међутим, у пекари је затекао девојчицу. Имала је петнаест, можда шеснаест година, и била је лепа. Као њена бака, некада... Ђорђе није имао снаге да проговори. Заплакао је. Плакао је и плакао и плакао, јецао, давећи се у сузама. Толико је плакао да се нешто, најпросто, морало догодити.

И догодило се.

Са улице се зачуо језив тресак. За тили час окупила се гомила радозналаца. „Ђорђе, шта ово би?”, упитала је мала пекарка док су јој се зенице шириле од узбуђења. (Ђорђе је у њима на трен спазио своје лице и силно се изненадио!) Слегнуо је раменима, али она није оклевала: обишла је око пулта, узела га за руку и заједно су истрчали напоље. Кад су се задихани пробили кроз зажагорену светину, Ђорђе на трамвајским пинама угледа непокретно тело старца. Из угла усана измилела је нит тамне крви. Ђорђу се старчево лице учинило познатим, као да је већ негде видео те танке, смешне брчиће. У једном тренутку

пожелео је да му приђе и да га мало муне врхом ципеле, све мислећи да ће се он неким чудом од тога разбудити, небивљиво погледати унаоколо као да се окупљенима извињава што је тако изненада задремао на незгодном месту, обрисати то нешто што му цури из уста, и отићи.

Али, одустао је.

Отро је ознојене дланове о ногавице својих кратких панталона, и потом весело одскакутао, држећи за руку своју малу другарицу из пекарне.